

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В ОСВІТНІЙ СФЕРІ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ

У статті проаналізовані ключові аспекти соціального супроводу студентської молоді з обмеженими можливостями в Україні та Польщі, а також запропоновані подальші шляхи вдосконалення цієї сфери в Україні.

Ключові слова: соціальний супровід; студентська молодь; люди з обмеженими можливостями; освіта; Україна; Польща.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Питання соціального супроводу студентської молоді з обмеженими можливостями стає все більш актуальним для України після початку реалізації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі – ЄС) і необхідністю впровадження європейських соціальних стандартів й у цій сфері, адже, незважаючи на прийняті законодавчі акти, багато сфер суспільного життя залишаються недоступними для молоді з обмеженими можливостями в нашій державі. У зв'язку з цим виникає необхідність вивчення зарубіжного досвіду соціального супроводу студентської молоді з обмеженими можливостями задля вироблення практичних рекомендацій вдосконалення цієї сфери в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти теоретичної розробленості соціального супроводу відображено у наукових працях багатьох дослідників, зокрема, А. Батової, Б. Бобель, Н. Москвичової, М. Парфільової, П. Таланчук та А. Хулєк.

Виділення невирішених раніше аспектів загальної проблеми, яким присвячується стаття. Проаналізувавши особливості соціального супроводу студентської молоді з обмеженими можливостями в Польщі, зауважимо, що в Україні залишається невирішеним питання створення та організації цілісної системи соціального супроводу для студентів з обмеженими можливостями.

Мета статті. Проаналізувати ключові аспекти соціального супроводу студентської молоді з обмеженими можливостями в Україні та Польщі, а також запропонувати подальші шляхи вдосконалення цієї сфери в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гуманістичне спрямування сучасної соціальної політики потребує відповідного формулювання поняття «особа

з обмеженими можливостями». Як показав аналіз наукових джерел [11; 14; 16], досі на визначення медичного стану тривалого пошкодження організму вживають термін латинського походження «інвалід» (що буквально означає «непридатний»). Нині слово «інвалід» все частіше замінюється на більш коректне «особа з обмеженими можливостями». Тим не менше, цей сталий термін часто вживається в публікаціях, у нормативних та законодавчих актах, у тому числі в офіційних матеріалах ООН.

У польському «Словнику Реабілітації» (Słownik Rehabilitacji) поняття «інвалідність» («inwalidstwo») розглядається у двох аспектах: 1) у біологічному – стан організму, що характеризується цілковитим зниженням або значним обмеженням деяких функцій організму внаслідок пошкодження структури або функції органу (підкреслюється незворотність і стійкість цього стану); 2) у соціальному значенні – сукупність наслідків, спричинених значним пошкодженням функції, або готовності організму до діяльності у щоденному житті, що проявляється у формі різних обмежень [19, с. 22].

Видатний польський учений А. Хулєк (A. Hulek) розглядає поняття «інвалід» («inwalid») у двох площинах: широкій – особа з порушенням здоров'я, з обмеженою дієздатністю; вузькій – особа з порушенням здоров'я через певну хворобу чи скалічення. Вчений вказував на те, що це поняття стосується, головним чином, дорослих у віці після 18 років. У випадку з дітьми виникають труднощі, оскільки не застосовний критерій здатності до роботи. Відповідно, ключовим у понятті «обмежена дієздатність» є порушення здатності до роботи з причини звуження можливостей. Дослідник пропонує вважати особою з обмеженими можливостями індивіда, який постраждав від тривалої хвороби, в якого ступінь порушення підгото-

вленості і функцій ускладнює (порівняно із здоровими особами в певному культурному колі) навчання в загальноосвітній школі, професійну роботу, участь у громадському житті і виконання буденної діяльності [15, с. 22].

Наприклад, Н. Москвичова пропонує таке визначення: «діти з обмеженими можливостями – це діти, що мають функціональні обмеження в результаті захворювання, відхиленя чи недоліків розвитку, у стані здоров'я, зовнішнього, внаслідок не пристосування зовнішнього середовища до їхніх особливих потреб, через негативні стереотипи з боку суспільства до осіб з обмеженими можливостями загалом» [5, с. 15].

У Польщі існує також визначення, прийняте для конкретних цілей, наприклад, професійної реабілітації: «особами з обмеженими можливостями (*osoba niepełnosprawna*) визначаються ті особи, фізичний чи психічний стан яких тривало або періодично ускладнює, обмежує або робить неможливим виконання завдань і соціальних ролей, а особливо виконання професійної роботи; при одержанні висновку про зарахування до одного з трьох ступенів «інвалідності» (значного, помірного і легкого) про цілковиту непрацездатність або про вид і ступінь обмеженості особам, яким не виповнилося 16 років життя» [20, с. 20].

Розглядаючи питання соціального виховання дітей та молоді з особливими можливостями, М. Парфільєва під соціальним супроводом осіб (дітей та молоді) з обмеженими можливостями пропонує розуміти складний, багатоступеневий процес впливу комплексних заходів соціальних інститутів та створених ними педагогічних умов, найбільш сприятливих для повноцінного функціонування особистості з обмеженими можливостями в суспільному житті і відповідно реалізації нею особистісних цілей шляхом подолання моральних, фізичних, соціальних перешкод та виконання суспільних ролей, досягнення її соціалізації і професійної активності [6, с. 189].

Як зазначає А. Батова, можливості людини з порушенням розвитку не комплекс порушених функцій її організму, а комплекс її особистісних рис і ставлення до неї навколишнього світу, тобто соціальні обмеження та недостатність контактів, що зумовлені не стільки самою хворобою, скільки особливостями соціального середовища, які потрібно враховувати у процесі соціального виховання [1, с. 66].

Окрім того, благополучний розвиток дитини можливий тільки у випадку рівноваги між внутрішніми і зовнішніми умовами формування організму. Виникнення хвороби залежить від невідповідності внутрішніх та зовнішніх умов життя організму, коли на вплив навколишнього середовища дитина не може виявити відповідну реакцію, не може пристосуватися до цього впливу [2, с. 17].

Отже, проаналізувавши праці зарубіжних і вітчизняних науковців, виходячи із неоднозначного трактування понять «інвалід», «інвалідність» та визначивши найбільш коректну форму означення цієї категорії людей, у своїй роботі будемо вживати поняття «особа з обмеженими можливостями», у тому числі «діти та молодь з обмеженими можливостями» у контексті соціальної обмеженості особистості, що виникла внаслідок фізичних, психічних чи медичних порушень

організму і створених суспільних умов, які звужують можливості щодо виконання соціальних ролей та самореалізації належно до життєвих норм. Відповідно, замість терміну «інвалідність» будемо використовувати більш коректну форму «обмеженість», а як протиставлення поняттю «особа з обмеженими можливостями» – синоніми «здорова» особа.

У багатьох країнах, у тому числі в Польщі, довгий час особи з обмеженими можливостями вважалися людьми, яких потрібно оточити доглядом, забезпечити їм умови існування, не сподіваючись з їхнього боку самостійності і суспільної придатності. Але в останні роки настали зміни у суспільній ментальності, а також у практичній діяльності на користь осіб з обмеженими можливостями, що уможливило їхню освітню, професійну і суспільну активність.

Найбільшу частину освітнього середовища становлять діти і молодь. Дослідження виявили, що 20 % студентів мають спеціальні освітні потреби. У цій групі у 3 % підтверджуються різного виду обмеженості [22, с. 19]. Молодь, потреби якої виникають через хворобу або її наслідки, потребує безперервної освіти відповідно до індивідуальних програм і в тісному співробітництві зі своєю сім'єю [17, с. 13–14].

Право молоді людини з обмеженими можливостями на освіту разом зі своїми повносправними однолітками – одна з головних засад освіти в країнах ЄС, що підтверджується Європейською Конвенцією про охорону прав людини і основних свобод (1953), Конвенцією у справі знищення дискримінації у сфері освіти (1960), Міжнародним пактом господарських, суспільних і культурних прав (1966), Конвенцією про права дитини (1989), Конвенцією прав осіб з обмеженими можливостями (2006) [12, с. 43].

У Польщі, як і в інших державах ЄС, спостерігається еволюція у напрямі моделювання рівних шансів у сфері освітньої політики, поступовий відхід від традиційності, яка полягає у створенні особливих структур, що задовольняють специфічні освітні потреби осіб з обмеженими можливостями. Освіту осіб з обмеженими можливостями і підхід до неї можна представити у вигляді такої моделі: від ізоляції і сегрегації – через інтеграцію до інклюзії. Так, процес соціального супроводу дітей та молоді з обмеженими можливостями у Польщі (на прикладі міста Гнезно) здійснюється в закладах освіти за дотриманням принципу безперервності – від дошкільних закладів (2–3 роки) до вищих навчальних закладів. Студенти з обмеженими можливостями можуть користуватися всіма правами, якими користуються інші студенти (соціальна стипендія, стипендія за результатом у навчанні, стипендія міністра за досягнення у науці, доплати на проживання, доплати до грошової допомоги). Крім того, студент зі спеціальними освітніми потребами може клопотатися про спеціальну стипендію з огляду на свою дисфункцію. Також у рамках програми «STUDENT» молодь з обмеженими можливостями може користуватися фінансовою допомогою «PFRON», що включає: оплату за навчання, проживання, транспорт, виїзди, організовані у рамках занять [13].

У Республіці Польща освіта студентів з обмеженими можливостями враховує і професійне навчання та допомогу у працевлаштуванні. Освітні процеси

мають місце у школах з професійним нахилом, у професійних школах різного рівня, а також в позашкільних формах таких, як інструктаж, курси, професійне стажування, робочі практики та самоосвіта. Одними з популярних форм позашкільної підготовки та виконання професійної діяльності є майстерні професійної (учбової) терапії (Warsztat Terapii Zajęciowej) та заклади професійної активності (Zakład Aktywności Zawodowej), що проводять соціальну, професійну, медичну і психологічну реабілітацію, спрямовану на загальний розвиток, активне і самостійне життя кожного учасника у відкритому середовищі [10, с. 125].

Окрім того, у Польщі існують майстерні професійної терапії (WTZ), що є значним польським досягненням у цій сфері та однією з форм професійної активності та реабілітації осіб з важкими формами інвалідності. Майстерні професійної терапії діють на підставі постанови міністра праці і соціальної політики від 30 вересня 2002 року, у справі засад створення, дії і фінансування майстерень професійної терапії (WTZ). Загальна кількість таких закладів у Польщі налічує близько 700 одиниць, у яких перебуває близько 20 тисяч учасників. WTZ – це окремий організаційний та фінансовий заклад, діяльність якого спрямована на підготовку людей з обмеженими можливостями для участі в соціальній та професійній реабілітації [10, с. 125].

Громадський рух, що об'єднав небайдужих людей, набув поширення в польському суспільстві. Соціальні та педагогічні програми таких організацій забезпечують фінансову підтримку при купівлі спеціалізованого обладнання, допомагають здобути освіту належного рівня, набути професійних навичок, зайняти відповідне можливостям робоче місце, відпочивати в колі друзів, пізнавати навколишній світ, спілкуватися з іншими людьми та соціалізуватися.

Також в Польщі діє Державний фонд реабілітації осіб з обмеженими можливостями (Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych) – це цільовий фонд, ресурси якого призначені для професійної та соціальної реабілітації, трудового працевлаштування осіб з обмеженими можливостями. Основною метою Фонду є сприяння соціальній та професійній реабілітації і активізація осіб з обмеженими можливостями. Активізація, як основна мета діяльності, відображається в реалізації програм Фонду. Програми, як один із напрямків діяльності Фонду, забезпечують становлення та розвиток сприятливих соціально-педагогічних умов для соціалізації осіб з обмеженими можливостями. На сьогоднішній день однією з основних та найуспішніших програмами Фонду є: «Студент II – продовження освіти осіб з обмеженими можливостями» – програма, завдання якої забезпечити рівність в здобутті освіти для молодих людей з обмеженими можливостями шляхом постійного вдосконалення навичок для успішної конкуренції на відкритому ринку праці. Можливість продемонструвати відповідну кваліфікацію є важливим критерієм для одержання роботи та зайнятості осіб з обмеженими можливостями відповідно до своїх можливостей та інтересів. Це не тільки спосіб поліпшити економічне становище краї-

ни, а й необхідна умова для самооцінки та соціалізації індивіда [18].

Окрім того, у Польщі проблеми вищої та професійної освіти для молодих людей з особливими потребами вирішуються шляхом створення спеціальних та інтегрованих навчальних закладів. Так, наприклад, в Підляшському університеті (м. Седльце) ще в 1989 році започатковано експеримент з інтегрованого навчання. Це означало усунення будь-яких можливих бар'єрів – як фізичних (архітектура, інформація), так і соціальних (упередженість, квота воля, страх). З іншої сторони, університет не надавав ніяких переваг або привілеїв для студентів з інвалідністю стосовно вимог до навчального процесу [21, с. 14].

У Кракові, в одному з найстаріших університетів Польщі – Ягелонському – відкритому для людей з особливими потребами, діє Відділ обслуговування студентів з особливими потребами. Відділ використовує інтерактивну модель розуміння вад і розглядає вади як відмінності, що впливають на діяльність особистості, але не є дефектом чи недоліком. Завданнями Відділу є усунення перешкод у доступі до інформації, підготовка електронних версій матеріалів, формування толерантного ставлення до людей з вадами, співпраця з викладачами, підготовка для них інформаційних матеріалів, проведення адаптаційних зустрічей для першокурсників, вивчення технологій, які допоможуть подолати вади, надання асистентів – спеціалістів з реабілітації і студентів-волонтерів. Усі працівники повинні проходити систематичні тренування з вивчення специфіки в сфері психології, медичних проблем, реабілітації і технологій навчання студентів з інвалідністю. Особлива увага приділяється безбар'єрному доступу студентів з інвалідністю до головних фондів університетської бібліотеки. Для таких студентів існує можливість взяти напрокат комп'ютерне обладнання, що суттєво полегшує їхнє навчання. Для студентів з певними вадами є можливість виключення з навчального плану дисциплін, що особливо важкі для сприйняття, наприклад, іноземна мова для глухих чи фізичне виховання, мистецтво, дизайн, музика – для студентів з ураженнями нервової системи [21, с. 15].

Серед молодих вищих навчальних закладів Польщі виділяється Карконоський Колегіум – державний вищий професійний навчальний заклад, створений у 1998 році. Розташування колегіуму в курортній зоні Еленья Гура, серед мінеральних джерел обумовило медичну спрямованість спеціальностей цього закладу і особливості контингенту студентів, серед яких багато людей з сенсорними вадами та вадами опорно-рухового апарату. Колегіум приділяє багато уваги реалізації ідеї рівних можливостей при набутті вищої освіти людьми з інвалідністю. Карконоський Колегіум спільно з чеськими та німецькими партнерами реалізує в рамках програми «Леонардо да Вінчі» за фінансової підтримки ЄС проект «Програма навчання та реабілітації людей з особливими потребами». Проект передбачає створення спеціальних програм вищого професійного навчання студентів з фізичними та функціональними обмеженнями. Основною відмінністю навчального процесу в колегіумі є поєднання навчання з комплексною реабілітацією студентів з використанням лікувального потенціалу місцевого курорту. Студенти з інвалідністю суміщають навчан-

ня з професійною практикою на робочих місцях курорту [21, с. 15].

Колегіум започаткував «Євро-регіональний центр з питань освіти та реабілітації інвалідів». Тут формується база даних про учнів з інвалідністю, визначаються їх схильність та здібності до певних спеціальностей, надається допомога вчителям, які з ними працюють, задалегідь готуються помічники (ментори), організовуються літні адаптаційні школи перед вступом до колегіуму, проводяться дні відкритих дверей для молоді з інвалідністю, розробляються індивідуальні програми реабілітації, застосовуються сучасні технічні засоби навчання [21, с. 16].

Відповідно до статистичних даних, в Україні проживає 2,5 мільйони людей з інвалідністю, що становить 5 % усього її населення. Частина з них проживає вдома, маючи допомогу близьких, а частина – які є самотніми, проживають у державних будинках-інтернатах [7]. У зв'язку зі стійкою тенденцією зростання кількості осіб з обмеженими можливостями серед здорового населення останніми роками в Україні активно гостро постає питання соціального забезпечення, захисту, реабілітації та освіти означеної категорії населення. Відповідно до цього, в ментальності соціуму відбуваються зрушення, підтвердженням може бути відмова від поняття «інвалід», що акцентує увагу на відсутності якихось можливостей, чи на недієздатності, до більш гуманного «особа з обмеженими можливостями». Та на жаль, сьогодні в більшості державних документів для характеристики осіб з обмеженими можливостями використовується саме поняття «інвалід».

Однак у галузі освіти Україні відбуваються зміни під впливом зарубіжного досвіду. Базуючись на досвіді провідних країн світу, Україна стала на шлях упровадження інклюзивної освіти як альтернативної та ефективної форми соціалізації такої категорії населення. Ініціаторами впровадження інклюзивної освіти в Україні стали неурядові організації, зокрема, всеукраїнський фонд «Крок за Кроком», підтримані міжнародними донорами (СІДА, фонд «Відродження»). Держава здійснила певні законодавчі зміни, у 2000 році започаткувала всеукраїнський експеримент «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання в загальноосвітніх навчальних закладах» для інтеграції дітей з особливими потребами на рівні дошкільних освітніх закладів та початкових класів [4].

У 2009 році в Україні було розроблено проект «План дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах до 2012 року», що визначає такі напрямки: організаційно-правові засади запровадження інклюзивного навчання; навчально-методичне забезпечення інклюзивного навчання; забезпечення умов для запровадження інклюзивного навчання та науково-пошукова діяльність [6, с. 187].

Наступним етапом став наказ Міністерства освіти і науки України від 1 жовтня 2010 року «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання». Ця Концепція спрямована на удосконалення нормативних засад, упровадження інноваційних технологій,

демократизацію підходів в організації освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами, їхнього психолого-педагогічного, медико-соціального супроводу, забезпечення доступності будівель загальноосвітніх навчальних закладів різних типів відповідно до потреб дітей [8]. На нашу думку, було б доцільно як першочергові розглядати завдання, спрямовані на розповсюдження інформації про інклюзію серед здорової частини населення, на широке інформування проблем та засобів допомоги цій категорії населення.

З 2002 року відповідно до ліцензії Міністерства освіти і науки України в Центрі медико-соціальної та професійно-трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями здійснюється навчання за такими професіями: оператор комп'ютерного набору; секретар-друкарка; взуттєвик з ремонту взуття; швачка; квітникар-озеленювач. У процесі професійної підготовки осіб з обмеженими можливостями застосовуються такі основні види навчальних занять: лекції, семінари, практичні та аудиторні заняття, дискусії, ділові ігри, аналіз конкретних ситуацій, тематичні зустрічі, лабораторно-практичні та індивідуальні заняття, групові та індивідуальні консультації [6, с. 187]. Проте, як свідчить практика, незважаючи на різні форми професійного навчання та реабілітації, професії, які здобувають діти та молодь з обмеженими можливостями, частіше за все не є прибутковими та популярними на ринку праці. Тому значна частина осіб не має можливості реалізувати свої внутрішні потреби та інтегрувати в суспільство. Молодь зі значними вадами змушена перебувати на соціальному забезпеченні та утриманні батьків або опікунів. У більшості випадків родини перебувають у скрутному фінансовому становищі, державні кошти не у змозі забезпечити відповідні умови проживання. Значну допомогу особам з обмеженими можливостями та їхнім сім'ям надають громадські організації України.

Відповідно до Державної цільової програми «Молодь України» (2009) передбачено активну співпрацю органів державної влади з громадськими і благодійними організаціями, адже громадські об'єднання надають соціально важливі послуги особам з обмеженими можливостями, створюючи умови для їхнього особистісного та соціального розвитку. Із загальної кількості в українському суспільстві громадських об'єднань, яких налічується близько 18 тис., понад 900 організацій зосереджують свою діяльність на проблемах осіб з обмеженими можливостями [6, с. 188].

Цікавою, на наш погляд, є діяльність молодого міжнародного руху молоді «Допомога молодим» (Helpyoung, Київ) під керівництвом Р. Бекназарова. Місія цієї організації полягає у поліпшенні способу життя шляхом створення принципово нових технологій, що потребує нового мислення і нових нетрадиційних підходів до реалізації, розвитку і підтримки талановитих молодих людей, у тому ж числі з обмеженими можливостями. Організація не тільки збирає кошти на цікаві молодіжні проекти, а також впроваджує стипендіальні програми для талановитої молоді, надає гранти молодим науковцям, проводить конкурси кращих бізнес-планів та підтримує інвестиційно-привабливі проекти, проводить програми обміну між студентами та молодими науковцями вищих навчальних закладів різних країн; підтримує та розвиває тво-

рчі ініціативи молодих митців, організовує виставки, мистецькі події, спектаклі та фестивалі [3].

Висновки. Таким чином, сьогодні як в Польщі, так і в Україні актуальним є питання соціального супроводу студентської молоді з обмеженими можливостями, мета якого: участь у житті суспільства завдяки сформованій їх особистій і суспільній культурі; формування самостійної особистості через інститути соціального виховання; розвиток індивідуальних здібностей, що дасть можливість реалізувати себе в соціальному середовищі тощо. Спираючись на вивчений польський досвід, пропонуємо практичні рекомендації щодо забезпечення належного соціального виховання дітей та молоді з обмеженими можливостями в нашій державі.

На нашу думку, враховуючи позитивний польський досвід у цьому аспекті, важливим та актуальним на загальнодержавному рівні є: приведення вітчизняного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів (насамперед, у плані узгодження термінології – не використовувати термін «інвалід», натомість – «людина з обмеженими можливостями»); запровадження суворого контролю за реалізацією та виконанням положень нормативних документів з питань соціального захисту, освіти та недискримінації дітей та молоді з обмеженими можливостями; проведення соціальної реформи щодо осіб з обмеженими можливостями та їх сімей для поліпшеного доступу до фінансової допомоги та здійснення більш дієвого контролю за використанням коштів, спрямованих на потреби осіб з обмеженими можливостями; запровадження в обіг службової інформації, викладеної у формі, зрозумілій для осіб з різними вадами порушень; притягнення до відповідальності осіб, що виявляють неналежну поведінку до осіб з обмеженими можливостями; створення відповідних умов навчання і праці.

На освітньому рівні мають бути виконані наступні завдання: удосконалення спеціалізованої та індивідуальної допомоги розвитку дитини до завершення процесу її освіти; підвищення ефективності безперервного багаторівневого освітнього процесу осіб з обмеженими можливостями з використанням адекватних технологій навчання (насамперед комп'ютерних); проведення статистичних досліджень спеціальних освітніх проблем молоді з обмеженими можливостями у навчальних закладах; підвищення ефективності впровадження інноваційної освіти в усіх навчальних закладах; проведення широкої просвітницької діяль-

ності з питань інклюзивної освіти серед батьків та широких кіл громадськості; підвищення рівня професійної кваліфікації тьюторів (спеціалістів з дистанційного навчання), які розробляють та здійснюють супровід індивідуальної програми школяра чи студента з обмеженими можливостями, організують умови для успішної соціалізації в суспільстві; активація участі закладів у написанні грантів на додаткову матеріальну допомогу та професійно-технічне забезпечення; забезпечення відповідного пристосування освітніх закладів для потреб молоді зі спеціальними освітніми потребами (зокрема, вирішення проблеми доїзду до навчального закладу); створення на базі вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації Центрів допомоги та соціального захисту студентів, що мають обмежені можливості; залучення їх до активної діяльності та студентського життя; створення широкої мережі професійних курсів, що відповідали б актуальним потребам ринку та індивідуальним потребам осіб з обмеженими можливостями.

Для удосконалення системи соціального виховання, реабілітації та соціального захисту, спрямованого на вирівнювання життєвих шансів життя дітей та молоді з обмеженими можливостями у процесі соціального виховання пропонуємо такі заходи: впровадити діагностування з метою встановлення причин малорезультативних дій соціальної допомоги, недостатнього рівня соціального супроводу студентської молоді з обмеженими можливостями та висвітлення його результатів у засобах масової інформації; підвищити рівень готовності соціальних працівників до роботи з даною категорією осіб шляхом інформаційно-освітньої діяльності; розширити доступність батьків та молодих людей з обмеженими можливостями до інформації, що стосується діагнозу та програм, спрямованих на реабілітацію та соціалізацію; підсилити мотиваційну діяльність суспільства та молоді з обмеженими можливостями шляхом впровадження інноваційних загальногромадських акцій, соціальних сімейних проектів та конкурсів; створити «інтеграційні майстерні» для наукового обміну з питань реабілітації і навчання молоді з обмеженими можливостями та роботи з їхніми батьками; удосконалити соціальну реабілітаційно-професійну структуру (впровадити діяльність на зразок польських закладів майстерень навчальної терапії, Закладів професійної активності) тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Батова А. В. Социально-педагогические условия интеграции детей-инвалидов в социальную среду : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Батова Анастасия Вениаминовна. – Москва, 2001. – 211 с.
2. Боровский Р. Теория и практика социальной защиты детей-инвалидов в Польше : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Боровский Ришард. – Ярославль, 2002. – 219 с.
3. Допомога молодим. Молодіжна організація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://helpyoung.org/about.php>.
4. Інклюзивна освіта: як зустрічає дітей з особливими освітніми потребами українська школа? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eura.org.ua>.
5. Москвичева Н. А. Альтернативные модели социализации детей-инвалидов в современном обществе: социально-философский анализ : дис. ... канд. пед. наук : 09.00.11 / Москвичева Наталья Александровна. – Ростов-на-Дону, 2007. – 146 с.
6. Перфільєва М. В. Аналіз професійної діяльності Центрів соціальної та професійної реабілітації дітей-інвалідів (м. Умань Черкаської області) / М. В. Перфільєва // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.). – Умань : РФЦ «Софія», 2008. – Випуск 26. – С. 187–192.

7. Потрібна реформа [Електронний ресурс] // Без Бар'єрів. – 2011. – № 2. – 31 січня. – Режим доступу : <http://bbnews.com.ua/potr-bna-reforma-gazeta-bez-bar-r-v-2-31-01-2011-r>.
8. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189.
9. Специализированные группы института педагогики, психологии и инклюзивного образования [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://cshi.crimea.edu/index.php/ru/struktura/institut-ppiiio/654-spetsializirovannye-gruppy-instituta-pedagogiki-psikhologii-i-inklyuzivnogo-obrazovaniya>.
10. Bobeł B. Rola i znaczenie warsztatów terapii zajęciowej w procesie rewalidacji jednostek niepełnosprawnych / B. Bobeł // Niepełnosprawni, osieroceni, niedostosowani. Problemi profilaktyki i wsparcia we społecznej pedagogice (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Jeleniej Górze) / pod red. I. Fornalik. – Jelenia Góra, 2005. – 302 s.
11. Czapiński S. Diagnoza społeczna. Wizja i jakość życia Polaków / S. Czapiński, T. Panek. – Warszawa : wyd.: Vizja Press, 2006. – 252 s.
12. Człowiek niepełnosprawny / pod redakcją Marii Chodkowskiej. – Lublin : wydawnictwo uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1994. – 329 s.
13. Edukacja dzieci i młodzieży niepełnosprawnej [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lomza.caritas.pl>.
14. Grzegorzewska M. Wybor pism / M. Grzegorzewska. – Warszawa : PWN, 1964. – 376 s.
15. Hulek A. Teoria i praktyka rehabilitacji inwalidów / A. Hulek. – Warszawa, 1969. – 163 s.
16. Konteksty pedagogiki specjalnej / red. Teresa Żółkowska. – Czesin, 2007. – Т. II. – 685 s.
17. Osoba niepełnosprawna w społeczności lokalnej. Raport I Ogólnopolskiego Konkursu dla Samorządów Powiatowych. – Warszawa : wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna, 2001. – 210 s.
18. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfron.org.pl>.
19. Pedagogika specjalna – wybrane problemy edukacyjno-wychowawcze / pod redakcją Aleksandry Siedlaczek-Szwed. – Częstochowa, 2007. – 306 s.
20. Rozpoznawanie zjawisk patologicznych i profilaktyka / redakcja Zydmunt Płoszyński, Ewa Pomorska; Akademia Pedagogiczna w Słupsku. – Słupsk: Wydaw. PAP, 2003. – 275 s.
21. Таланчук П.М. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому освітньому середовищі : [навч.-метод. посіб.] / Таланчук П. М., Кольченко К. О., Нікуліна Г. Ф. – К. : Соцінформ, 2004. – 128 с.
22. Wielowymiarowość edukacji osób z niepełnosprawnością / pod redakcją C. Kosakowskiego, ks. C. Rogowskiego. – Olsztyn : wydawnictwo UWM, 2005. – 248 s.

Ю. В. Палагнюк, К. С. Сурженко,

Черноморский государственный университет им. Петра Могилы, г. Николаев, Украина

ОСОБЕННОСТИ СОЦИАЛЬНОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СФЕРЕ ПОЛЬШИ И УКРАИНЫ

В статье проанализированы ключевые аспекты социального сопровождения студенческой молодежи с ограниченными возможностями в Украине и Польше, а также предложены дальнейшие пути совершенствования этой сферы в Украине.

Ключевые слова: социальное сопровождение; студенты; люди с ограниченными возможностями; образование; Украина; Польша.

Yu. Palagniuk, K. Surzhenko,

Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolayiv, Ukraine

FEATURES OF SOCIAL SUPPORT OF STUDENTS WITH DISABILITIES IN THE EDUCATIONAL FIELD OF POLAND AND UKRAINE

The question of social support for students with disabilities is becoming increasingly important for Ukraine after the beginning of implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU and the need to introduce European social standards in this area, because, despite the adopted legislation, many areas of public life remain inaccessible for young people with disabilities in our country. In this connection it is necessary to study foreign experience of social support for students with disabilities to develop practical recommendations for improvement of this sector in Ukraine. For instance, at the educational level the following tasks should be implemented: improving specialized and individualized care of the child until the completion of her education; improving the efficiency of continuous multilevel educational process of persons with disabilities using appropriate learning technologies (especially computer); making statistical research of special educational problems of young people with disabilities; improving the efficiency of innovative education; a broad outreach for inclusive education among parents and the general public; improving the professional skills of tutors (experts on distance learning), developing and carrying out programs supporting a student with disabilities, organizing conditions for successful socialization in society; activating institutions participating in the writing grants for additional financial assistance and vocational support; ensuring the adjustment of educational institutions to the needs of young people with special educational needs; establishing centers of assistance and social protection of students with disabilities at universities; introducing professional courses that would meet the urgent needs of the market and individual capabilities of persons with disabilities.

Key words: social support; college students; people with disabilities; education; Ukraine; Poland.

Рецензенти: Багмет М. О., д-р іст. наук, професор;
Дерега В. В., канд. політ. наук, доцент.